

TRACK

Peter Pišťanek

MUZIKA

TRACK

Peter Pišťanek MUZIKA

≡ KNIHA ZLIN

Peter Pišťanek

MUZIKA

Tato kniha vychází s finanční podporou Komise SLOLIA,
Literárne informačné centrum Bratislava.

Copyright © Peter Pišťanek, 1993

Translation © Kristýna a Miroslav Zelinští, 2008

ISBN 978-80-87162-01-9 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-87497-72-2 (PDF)

Debutant
Rudovi

Když si obézní muž nechá narůst vous, stane se zázrak: politováníhodný a komický endokrinologický šašek se rázem změní v sympatického zavalitého medvěda. I mezi populárními osobnostmi na to existuje dost příkladů. Zpěváci a herci a tak.

Ulmer byl tlustý. Hodil se tedy marod a zpátky do divadla se vrátil mužný, zachmuřený a vousatý. Něco mezi Budem Spencerem a Lucianem Pavarottim. Na potvrzení tohoto dojmu naučeně cenil zuby zpod porostu barvy uhlí, pyšnil se rozměrným sakem s vyhrnutými kostkovanými manžetami a stylově přitom kouřil doutník. Kolegyně nevěřily vlastním očím, kolegové jeden po druhém pocítovali potřebu změnit svůj postoj k jeho osobě, k zavalitému sympatákovi, který se vyloupl z komického šmajdavého inspicienta jako protijedoucí auto z mlhy; nečekaně a znepokojivě.

Ano, ano. Kolegyně vstupovaly do Evropy s čerstvě oholenýma nohama a podpaždím; Ulmer s tmavými vousy a novým sakem.

Své budoucí povolání si Ulmer vybral už v raném dětském věku. Ostatní děti projevovaly normální touhy: letec, družstevník, kosmonaut, tankista. Ulmer se sebevědomě usmíval: nápověda. V divadle.

Prarodiče ho jednou vzali na jakési představení pro děti; hlasitý šepot nápovědy, který opravoval zapomnětlivé herce, mu zaimponoval víc než celá kašírovaná nádherná pohádkového představení. Ulmerovým hrdinou se nestal krásný princ. Byl to nápověda, kdo si získal jeho dětské srdce.

Ulmer byl nešikovný a děti ve třídě se mu posmívaly: nemehlo. Hodiny tělesné výchovy pro něj bývaly utrpením. Učení mu taky nijak zvlášť nešlo. Všichni ho znali jako průměrného žáka s bezvýrazným, snadno zapomenutelným obličejem.

Ulmera vychovávali v katolickém duchu. Na hodiny náboženství chodíval v sobotu dopoledne společně s ostatními. Farář už čekal. Byl alkoholik, ale ve vsi si ho oblíbili. Práce se nebál. Nejčastěji nosil montérky a tlustou flanelovou košili s vykasanými rukávy.

Do kostela chodíval Ulmer každou neděli. Zpočátku věřil v Boha a upřímně miloval i Ježíše Krista. Byl pro něj druhým Vinnetouem, šmrncnutým trochou Danko z idiotské pohádky Dankovo srdce. Později ale Ulmer vůči Bohu i víře ochladl. Do kostela chodil už jen kvůli rodičům. Během mše stál za kostelem nebo bezcílně bloumal po hřbitově. Jména všech nebožtíků už znal na zpaměť. Se zavřenýma očima by je mohl kdykoli vyjmenovat. To už byl ateista. K ateismu ho, tak jako většinu ateistů, přivedla onanie.

Onanovat začal v jedenácti. Líbila se mu jedna ze spolužaček a rád si představoval, jak jsou spolu vyslečení. Ve svých představách byl štíhlý. Spolužačka si ho ale nevšímalá. Neměl nic, čím by ji mohl zaujmout. Raději se hlasitě smála přihlouplým pubertálním vtípům šťastnějších spolužáků. Ulmer ji často vídal ve společnosti oblíbenců celé třídy, tří sportovců. Všichni tři hráli v žákovském mužstvu místní fotbalové jednoty a byli při-

měřeně sebevědomí. Cestou na školní výlet všechny bavili. Jejich poznámky byly sice primitivní, ale pohotové. Ulmer by se jim rád vyrovnal, ale všechny frky ho napadly pozdě. Když něco řekl, nikdo se nezasmál. Zopakoval to hlasitěji v představě, že jeho poznámku přeslechli, ale stejně se nesmáli. Díval se tedy z okna autobusu, občas se zahleděl na spolužačku, trpěl a cesta mu uběhla.

Dva dny strávili na Červeném Kameni. Bydleli v chatkách po čtyřech. Spolužáci se ani nenamáhali skrýt roztrpčení, že jim do chatky přidělili Ulmera. Přitom každý z nich měl máslo na hlavě; jeden koktal, druhý byl skrček a třetí kulhal. Neustále před ním měli nějaké tajnosti. Ve skrytých symbolech a náznacích se dorozumívali o jakýchsi dramatických událostech, o kterých Ulmer neměl ponětí. Jako by zároveň s tímto výletem probíhal ještě jeden, paralelní výlet. Ulmer se cítil osamělý, proto se rozhodl dělat společnost třídní učitelce. Třídní učitelka byla mladá a špatně oblečený tlustý chlapec se jí podvědomě ošklivil. Kromě toho chtěla, aby jí na tomhle výletě přefikl mladý tělocvikář; pracovala na tom a Ulmer ji obtěžoval. Proto se jeho společnosti vyhýbala.

Po návratu do školy si všichni tajnůstkářsky šeptali, že spolužačka, Ulmerova vyvolená, a její spolubydlící v chatce pouštěly v noci dovnitř kluky a nechaly je s nimi dělat různé věci. Zdálo se, že všichni byli zasvěceni, i koktavý, i skrček, i kulhavý. Jen Ulmera vynechali. Když se to dověděl, píchlo ho u srdce a zbledl žárlivostí. Od té doby už na školní výlety nejezdil; hodil se marod a v podstatě to byla i pravda. Při představě, co se pod rouškou noci odehrává v chatkách dívek, byl vzrušený a zároveň se mu nechtělo žít.

V jistém období Ulmer onanoval pětkrát až šestkrát denně. Někdy i dvakrát za sebou. Přišly velikonoční svátky a s nimi i povinnost vyzpovídat se a jít ke svatému při-

jímání. Ulmer se koupal ve studeném potu. Uvědomoval si, že žije ve smrtelném hříchu, ale nenašel v sobě sílu přiznat se zpovědníkovi. Ve zpovědnici přiznal všechny hříchy: lež, zlost, jméno boží nadarmo, neposlušnost. Své masturbační seance zamlčel. Farář na něj hleděl velkýma očima, vyčítavým, ale chápavým pohledem. A co šesté přikázání? Ulmera polil nach. Nic! řekl, ale pak se opravil: Zhřešil jsem proti šestému přikázání slovem.

Jak? chtěl vědět farář. Slovem, řekl Ulmer a polkl naprázdno. Farář se zahleděl na Ulmerovu pravou ruku, která byla evidentně větší než levá. Jakým slovem? zeptal se. Ulmer si povzdechl. Piča, řekl neochotně. Kokot, kurva, jebat!

Slova se odrážela od klenby pozdně gotického vesnického kostelíka. Šest set let staré stěny je vracely zpět jaksi pohoršeně a skoro uraženě. Farář si vzdychl. Dal Ulmerovi rozhřešení a obligátní trest: deset zdrávasů, deset otčenášů a pět věřím v boha. Ulmer se je pomodlil, ale bylo mu jasné, že je to zbytečná námaha.

Druhého dne, v neděli, přijal Ulmer hostii, ve které bylo mysticky přítomno tělo Kristovo. Tím spáchal další smrtelný hřích, když se nevyzpovídal ze všech svých předchozích hříchů. Od té chvíle žil sžírán strašnými výčitkami. Nenáviděl se a byl sám sobě odporný. Nedokázal se ale přemoci a dále onanoval. Kolem kostela nepřešel bez začervenání. Farářovi se vyhýbal, protože mu nedokázal pohlédnout do očí. Přestal chodit na náboženství, což mu přineslo další stres: jak zareagují rodiče, až se o tom dovědí?

Příroda je však zvyklá kráčet cestou nejmenšího odporu. Zaúřadovala i v případě Ulmera a zbavila ho muk. Jednou ráno se probudil a všechno mu bylo jasné: Bůh, Ježíš, Panna Marie, hřích, to všechno jsou jen babské řeči. Stal se ateistou.

Do kostela ale musel chodit i nadále: rodiče.

Ulmer žije a jako zavazadlo s sebou nosí několik klíčových vzpomínek, několik chvil skutečného vnímání: jsou to předměty, rýsující se těsně pod hladinou kalné řeky. Tyto okamžiky vytvářejí stále se opakující refrén. Budou ho provázet celý život.

Jeden z okamžiků je spojen s tmavě modrým spartakem, který se vyřítíl na křižovatku pod Manderlákem právě ve chvíli, kdy tudy po chodníku šel Ulmer, tažený za ruku babičkou. Byly mu tři roky. Ve spartaku seděla rodina. Okna auta se zablýskla, když odbočilo do Štúrovy ulice. Ulmer zapřemýšlel, kam asi rodina v modrém autě jede, jaká dobrodružství ji čekají. Od té doby už na ten okamžik nezapomněl. Čas od času si na to vzpomene: co asi dělá rodina z modrého spartaku? Žijí ještě všichni? Děti se už určitě oženily a vdaly, vždyť byly staré jako on, Ulmer. A dědeček – seděl vpředu, vedle otce, který řídil – možná při troše štěstí taky žije. Jak starý může být? Osmdesát let? A co rodiče? Nejspíš už mají vnuky. Jsou šťastní? A co jejich tmavě modré auto? To už určitě neexistuje. Stejně jako pes. Hnědý kokršpaněl vykukoval zadním oknem a vyplazoval jazyk. Všichni se těšili, někam spěchali a kousek jejich radosti a vzrušení se přenesl také na Ulmera.

Pes už nežije. V šedesátém šestém dostal psinku a musel být utracen. Dcerka plakala. Od té doby uplynulo dvacet pět let. Na psa si už nikdo nepamatuje. Jen občas se stárnoucí rodiče pozastaví nad fotografiemi z chaty u Hamuliakova zařazenými v rodinném albu. Vzpomenou si, že kdysi měli psa. Ale už je to dávno. Pes mezitím přestal být součástí jejich vzpomínkového aparátu. Jediným, v jehož paměti usměvavý kokršpaněl z tmavomodrého spartaku zůstal žít, je Ulmer.

Syn emigroval v sedmdesátém devátém. Bylo mu dvaadvacet a nechtěl jít na vojnu. Společně se dvěma kamarády šel přes Jugoslávii. Oba kamarádi se po listopadovém převratu vrátili; on zůstal. Žije v Austrálii. S rodinou ve vlasti přerušil kontakty. Vlastně ne, čas od času přece pošle pohlednici, ze které se dá vydedukovat, že se má pohádkově. Oženil se s Polkou, mají dvě děti. Polka pije jako duha, ale to na pohlednici napsáno není. Na fotkách, které syn čas od času pošle, stojí on a Polka před luxusním autem, před luxusním domem nebo luxusním bazénem. Oba mají ve tvářích vlastnické úsměvy. Fotografie ve skutečnosti vznikly ve čtvrtích bohatých, kam se syn s Polkou vydali na procházku, když jim začal lézt na nervy jejich miniaturní byt v činžáku pro dělníky. Fotografie před bazénem je skoro stála krk; majitel vily na ně pustil dva dobrmany. Oba, syn i Polka, překonali svůj osobní rekord ve skoku přes plot. Ani to však není na pohlednicích napsáno.

Dcera dospěla, vystudovala gymnázium a začala chodit na filozofickou fakultu, kde se stala vyhlášenou štětkou. Dodnes je svobodná. Má milence, titul a přivydělává si jako štětka. Milenec o tom neví. Kdyby věděl, zlomil by jí vaz. V budoucnosti se setkají úplně náhodou v hotelu Ambassador: ona jako štětka a on jako donchuan u koňaku s bokovkou. Výsledek: zlomený nos, vykloubené zápěstí a čtrnáct měsíců nepodmíněně.

Samozřejmě, tmavomodrý spartak už je taky pryč. Otec ho prodal v šedesátém devátém a koupil embéčko stovku. Pak ještě přišla škoda sto pět. Tu mají dodnes. Bydlí na Dukelské ulici, přímo nad restaurací Myslivna.

Dědeček zemřel v sedmdesátém pátém. Na rakovinu. Odešel ale v klidu, bez bolesti, ve spánku.

Není možné dost dobře si představit, co všechno by byl Ulmer ochoten dát za tyto informace. Jedním z více-

rých zdrojů jeho skepse je i poznání nemožnosti dovědět se někdy cokoli o lidech z modrého spartaku. Jedno řešení by existovalo: zapomenout na všechno. O nic přece nejde. Ale to není možné.

Ruka, která ho tehdy (malého, baculatého a s veselým baretem na kulaté hlavě) vedla pod Manderlákem, se už taky dávno ztratila v minulém čase. Jediná osoba, která se s ním dělila o modrý spartak, je pryč.

Refrén se ale pravidelně vrací a Ulmer si představuje, co by se stalo, kdyby se jednou dověděl o rodině z modrého spartaku pod Manderlákem. Mohl by je navštívit, kdyby se dověděl, kde žijí? Mohl by předtím vypít dvě becherovky a jít tam? Pozdravit a představit se? Vysvětlit důvod své návštěvy? A oni? Jak by se tvářili? Mezitím možná na všechno zapomněli. Určitě na všechno zapomněli. Mlčeli by. Ulmer přece nehraje v jejich životech takovou roli, jakou hrají oni v Ulmerově. A proto se s nimi Ulmer nikdy nesetká a nikdy na ně nezapomene. Tmavomodrý spartak s ním půjde celý život, aniž by se o něm cokoli dověděl.

Ulmerova spolužačka taky chodila na mši. Seděla se sestrami v kostele a zpívala náboženské písně za doprovodu rozladěných varhan. Oči pokrytecky převracela v předstíraném náboženském vzrušení.

Ulmer se nejednou přistihl při myšlence, že jedné neděle během mše spolužačka opustí kostel a zajde za ním na opuštěný hřbitov, obklopený polozřícenou kamennou zdí a poli. Foukalo tam. Ulmer měl rád tajemná zákoutí, oddělená od sebe tújemi nebo hustými starými šefíky. Spolužačka by přišla a vyzývavě si jeho, Ulmera, přeměřila. Svlékli by se a divoce souložili mezi hroby. Nedělní sváteční šaty Ulmera i Ulmerovy spolužačky by se válely v trávě, visely by na keřích, na křížích a na

pomnicích. Divoce by sténala, ale její hlas by se ztrácel v zeleni.

Tohle se asi neuskuteční, pomyslel si Ulmer. Rozeplnul si poklopec černých svátečních tesilek, vytáhl přirození zvlhlé představami a několika prudkými pohyby se dovedl k vyvrcholení. Horké bílé stříkance pokropily hrob jakéhosi zesnulého. Ulmer si přečetl jméno mrtvoly: Július Liptóczy.

Po mši šel ze hřbitova domů sníst nedělní oběd s omamným pocitem osvobození a volnosti: Bůh není!

Roky přešly. Ulmer nepřestal po spolužačce toužit. Už nebyla jeho spolužačkou, ale stále bydlela v jeho blízkosti. Občas ji vídal v autobuse a pozdravili se. Ulmer při tom pokaždé pocítil v krku nejasné vzrušení: s nikým nechodila.

Ani z nápovědy nic nebylo. Ulmer se vyučil elektrikářem a udělal si k tomu maturitu. Pak pracoval v nedaleké cihelně. Celé dny vysedával v přetopené elektrodílně s nohama na stole a nudil se, čekaje, kdy ho zavolají k opravě nějakého odporného, špinavého, smradlavého a nebezpečného stroje. Onanovat nepřestal. Bavilo ho to. Představoval si přitom dlouhé štíhlé nohy bývalé spolužačky, pohostinně rozevřené dokořán.

Když ji poprvé uviděl namalovanou, překvapilo ho to. Náhle mu ji to odcizilo a připomnělo zběsile ubíhající čas. Na druhou stranu ho ale spolužačka začala víc přitahovat: v Ulmerových očích jako by tím potvrdila svou sexuální roli, když se víc přiblížila ke všeobecně uznávaným kritériím pohlavní přitažlivosti. Ulmer vycítil nebezpečí: nebude to dlouho trvat a bude se o ni muset s někým dělit.

Ani tak ale neudělal nic pro to, aby ji získal. Věděl, že nemá nic, čím by ji zaujal. Neměl koníčky a neuměl

o nich dlouze vyprávět. Nic ho nezajímalo. Oblékal se skromně. Nezaměstnal se v místní cihelně kvůli vysokému výdělku, ale aby měl práci za humny a nemusel dojíždět. Nesnášel dojíždění. Nesnášel čekat společně s ostatními na autobus, pak se do něj natlačit, snášet dotyky cizích těl na svém těle, ranní klobásovocibulové pachy vydatně nasnídaných spolucestujících. To byla jeho nejvýraznější vlastnost.

Nebylo možné setkat se s bývalou spolužačkou a jen tak říct: Ahoj, jsem rád, že tě vidím. Můžu tě pozvat na kafe? Pokaždé, když ji potkal, měl tak sevřené hrdlo, že se zmohl jen na přidušené ahoj. A když k tomu někdy přidal její jméno na znamení důvěrnosti, která mezi nimi sice nikdy nebyla, ale kterou by si Ulmer přál, přímo cítil, jak mu žhnou tváře. Nehledě k tomu, že v okolí se žádná kavárna nenacházela. A už vůbec nehledě k tomu, že neměl peníze. Všechny odevzdával rodičům na byt, stravu a topení. Intenzivně pocítoval, že ho okrádají. Otec za ním neustále chodil a významně si třel ukazováčkem o palec, často i na obou rukou zároveň. Matka seděla pořád v úctech a ráda při nedělním obědě zpaměti vy počítala cenu jídla, které Ulmer právě snědl. Pokaždé, když se takhle blýskla svým počítařským umem, zhořklo Ulmerovi jídlo na jazyku. Cítil, jak se mu šfavnatý řízek v hladových ústech mění na zmuchlané a špinavé deseti- či dvacetikoruny.

Čas od času se vzbouřil, zhasl světlo a zavřel radiátor ústředního topení ve svém staromládeneckém podkrovním pokojíku. Přestal přijímat potravu. Potmě seděl zachumlaný ve studené místnosti. Hlad mu svíral žaludek a on viděl ve svém dobrovolném utrpení cosi majestátného. Jeho tlusté tělo, sedící v křesle pod oknem a obalené dvěma soupravami tepláků, vyzařovalo duch revolty, vzdoru a odhodlání. Až do okamžiku, kdy

se dole začal vařit guláš a jeho vůně pronikla do Ulmerova pokojíku. Všude poletovaly atomy gulášové vůně. Bylo po vzpouře. Taky další výplatu odevzdal rodičům. Ze svého kapesného nemohl nikoho nikam pozvat. Proto mlčel, onanoval, zůstával věrný spolužačce, kradmo ji pozoroval a byl vnitřně smířen s tím, že mu ji někdo vezme. Dříve či později. Hlavně teď, co se začala malovat a městsky oblékat.

Skoro se mu ulevilo, když dostal povolávací rozkaz na vojnu. Aspoň něco. Nevěděl, co se životem; vojáci budou vědět. A opravdu věděli. Hned po přijímacím výcviku ho přidělili ke správě vojenských budov jako elektrikáře. Celé dny vysedával v přetopené elektrodílně, nudil se a listoval v ohmataných časopisech s čuňáčinkami. Tenkrát byl poprvé své bývalé spolužačce nevěrný. Neodolal a několikrát musel onanovat nad fotografií z magazínu, specializovaného na anální sex. Ale ani spolužačku nezanedbával. Představoval si její dlouhé nohy v tenkých černých punčochách, vyzývavě rozevřené dokořán.

Tak jako vojáci píší svým dívkám, napsal i Ulmer bývalé spolužačce. O tom, že je na vojně, že je elektrikář, že se těší domů a že na ni myslí. Svůj dopis začal takhle: „Úvodem svého dopisu jsem se rozhodl, že ti napíšu dopis.“ A tak dál.

Když už zalepenou obálku hodil do schránky, ulekl se. Od rozlučkového večírku na základní škole spolu nebyli a ani předtím se příliš nesetkávali. Napsáním dopisu vystoupil Ulmer z ilegality. Jako by se donaha svlékl na návsi před hospodou. Pak si však řekl: ale co.

Pozdě večer přiběhl do podatelny a chtěl ten dopis zpátky. Voják v podatelně zavrtěl hlavou: pošta už odešla. Možná se tak stalo správně, pomyslel si Ulmer a vrátil se na barák.

Tak či onak, odpověď na ten dopis nikdy nepřišla.

Potom měl Ulmer úraz. Když se ve vojenské nemocnici probral z bezvědomí, ležel ponořený ve vaně s jakýmsi chladivým roztokem. Bolest přišla postupně, otupená desítkami injekcí. Ulmer ji vnímal velmi intenzivně, ale tak, jako by bolela někoho jiného. Vzpomněl si, že nejprve byl oslnivý záblesk a pak dlouhý pád z žebříku přistavného u transformátoru. Oči mu zůstaly, i obličej, i ruce. Ve vojenském rehabilitačním ústavu na břehu Slapské přehrady se ho pokusili vyléčit bez následků, což se jim docela podařilo. Postupně se mu vrátil cit do zjizvených prstů a vyléčený se mohl vrátit domů. V cihelně na něj čekalo místo závodního energetika: měl maturitu. Ulmer by už ale za nic na světě nedělal nic s elektrickou. Při pohledu na kabel nebo vypínač se mu vždycky udělalo špatně.

S bývalou spolužačkou se potkal ve vsi. Pozdravili se a Ulmer se chtěl zeptat, jestli dostala jeho dopis z vojny. Nesebral odvalu. Spolužačka se změnila: oblečená městsky, namalovaná a na hlavě tehdy módní účes, drdol. Při pohledu na ni pocítil Ulmer touhu, ale zároveň v něm zahlodala naděje, že se jeho dopis z vojny někde po cestě ztratil.

Z cihelny odešel. Dlouho si hledal místo. Rozhodl se pracovat ve městě. Prostě četl inzeráty, dokud ho jeden nezaujal. Národní divadlo hledalo kulisáky a techniky scény. Vzal noviny a vydal se do města. Přijali ho ihned a vzali na vědomí i jeho maturitu. Slíbili mu jistý služební postup.

Chvíli mu trvalo, než si zvykl na jiný životní rytmus. Z cihelny byl zvyklý ráno chodit do práce a odpoledne z práce. V divadle byly dopoledne zkoušky a večer představení. Soboty a neděle. Ulmer se ale hravě přizpůso-

bil. Kosmopolitní a jistou bohémskou výlučností nasáklé prostředí zákulisí mu nevadilo. Brzy si všimli, že není hloupý, a udělali ho jevištním mistrem. Pochopitelně, že zatím jen bočním. Jeho místo bylo vlevo od jeviště. Odtud vybíhal i se svými třemi podřízenými během krátké pauzy, potom, co spadla opona. Spěšně odnášeli praktikáby, schodiště a kulisy a místo nich přinášeli nové. Do toho se jim pod nohy pletl jevištní mistr zprava i se svými lidmi. Vzájemně si překáželi a tlumeně si v šeru nadávali, poháněni hlavním jevištním mistrem.

Během představení Ulmer nehnutě stál a mlčky sledoval hru. Vpředu, na rozhraní jeviště a orchestřiště, byla budka nápovědy. Seděl v ní človíček a listoval papíry. Když se herec zakoktal nebo déle odmlčel, nápověda zasáhl. Ulmerovi se vybavil dávný dětský sen. Pocítil, že jeho realizace se může stát klíčem k dalšímu životu. Nedokázal by to, samozřejmě, tak pěkně a výstižně zformulovat, ale určitě to tak cítil. Nespustil z nápovědy oči. Sledoval každý jeho pohyb, naznačený v temnu budky.

Ulmer kráčí po ulici. Má čistě umyté vlasy. První šediny zdobí spánky i nové, nezvyklé vousy. Je teplo, po ulici se prochází plno pěkných dívek. Budova divadla je nenápadná, ničím nevyniká v řadě budov, vytvářejících městský charakter ulice. Ulmer se schová do chladivého stínu pasáže a kolem vrátnice vejde do zadního traktu divadla.

Starý nápověda zemřel během představení. V nápovědní budce. Představení se zhroutilo; herci si nebyli schopni zapamatovat své role. Ve všem se spoléhali na starého pána. Když se nápověda navždy odmlčel a přestal řídit svými tichými, ale důraznými pokyny představení, zmlkli uprostřed kaširovaných dekorací a kulis

a skrze světla rampy nejistě pokukovali do černého otvoru nápovědní budky. Spása však nepřišla. Hercům začalo být v těsných kostýmech horko. Mlčení se zdálo být nesnesitelné. Všichni horečnatě přemýšleli a lovili v paměti, jak je to dál. Neúspěšně; co je napadlo, byly jen útržky televizních rolí a reklam, ve kterých účinkovali. Někteří z nich, ti mladší, ani nevěděli, v jakém kuse vlastně hrají. Hlavu měli plnou filmů, televize, rozhlasu a estrád; za ty bylo víc peněz.

Když už publikum začalo nespokojeně reptat, jeden z herců na jevišti se pokusil zachránit situaci vyprávěním vtipů. Byl mezi prostými lidmi oblíbený díky svému pravidelnému účinkování v zábavném soutěžním pořadu Vtipnější vyhrává a v různých seriálech. Dnes byla ale na programu velmi náročná hra a potemnělé hlediště se nepřátelsky blýskalo stovkami brýlí podrážděných intelektuálů, kteří si s rostoucí nevolí začali uvědomovat, že taky tentokrát je někdo převezl. Oblíbený komik se zbaběle odmlčel.

Kterýsi z mladých herců nevydržel napětí. Utekl do zákulisí; navzdory pak bude vyprávět, že šel sehnat inspicienta nebo režiséra. Kdo se nevyzná, může věřit. Kdo rozumí současnému divadlu, ví, že nikdo z nich v té chvíli nebyl v budově. Režisér natáčel jakousi koprodukční slátaninu na Kolibě: valuty. Inspicient si zase přivydělával taxikařením načerno. Stačilo mu přijít na konec představení, a někdy ani to ne.

Mladý herec se jednou rukou opíral o stěnu, zvracel. V zákulisí postávali kulisáci. Protože herec utekl doleva, byla to Ulmerova parta. Co se stalo? zeptal se Ulmer zvracejícího. Mladý herec se mu to mezi jednotlivými stahy už i tak prázdného žaludku pokusil vysvětlit. Náповěda se odmlčela, oni, herci, taky. Oni, herci, jsou umělci! Ne memorovací stroje. Proto se zásadně neučí

role; ublížilo by to jejich uměleckému projevu. On, mladý umělec, se rozčiluje jen do výše svého platu. Proč by si měl pamatovat roli? V dabingu a v rozhlase má všechno na papíře před sebou. A právě dabing a rozhlas jeho, mladého umělce, živí! Proč by se měl učit ty hlouposti? Pro těch pár stovek k výplatě? Pohlédl na Ulmera. Ulmer ho už neposlouchal; vycítil šanci. Otrásl se náhlým napětím a několikrát naprázdno polkl.

Do nápovědny se šlo dlouhou chodbou pod jevištěm. Ulmer tápal ve tmě. Světlo nefungovalo. Párkrát vrazil do zapomenutých kulis, běžel.

V nápovědně panovalo přitímí. Ulmer se rozkoukával; byla to malá místnost, zařízená jako kancelář, bez oken. Její strop tvořila podlaha jeviště. Proti dveřím, kterými sem vtrhnul Ulmer, byla vyvýšená plošina a na ní židle. Plošina byla právě tak vysoká, aby nápověda, sedící na ní, vecpal hlavu do nápovědní budky ve stropě.

Stařec seděl zhroucený, nehýbal se. Pane Disztlere! zvolal Ulmer. Pane Disztlere!

Místnost byla maličká a Ulmerovi stačilo udělat čtyři kroky, aby byl u nápovědy a zatřásl jím. Hned pocítil mrtvolný chlad. Nápověda měl vypoulené oči a pootevřená ústa. Pěst měl sevřenou, jako by v mrtvé ruce svíral řídicí páku bojového letounu, co se nyní nikým neřízen řítíl kamsi do záhuby. Ulmer se vtěsnil do úzkého prostoru a uchopil nebožtíka za ramena. Vyvlekl ho z budky, složil na zem a sám se vystrachal na jeho místo. Zběžným pohledem zkontroloval situaci. Představení klesalo po strmé křivce k zemi. Každou chvíli hrozila kolmá vývrтка, znamenající jistou smrt celé posádky. Herci seděli jako přibití uprostřed kulis a trapně mlčeli. Ulmer si odkašlal, aby dal najevo svou přítomnost. Zahleděl se do papírů rozložených na stolku nápovědy. Lépe si nasměroval

lampičku. Nevěděl, kde bylo představení přerušeno. Začal naslepo: „ARTUR: Já jsem vám přišil falešné epolety odvátých hodností a já vám je strhnu!“

Herci strnuli: představitel Artura byl ten, který opustil jeviště hned na začátku poruchy. Chvilí čekali, Artur přiběhl. Byl opilý třemi koňaky, které i v kostýmu vyzunkl v divadelním bufetu. Ulmer musel větu zopakovat, Artur ji řekl po něm. Ulmer pokračoval: „Tohle ja tatáž ruka!“ Představitel Artura zopakoval: „Tohle je tatáž ruka!“ Ulmer zašeptal: „A jestli žádáte pokání, hle, měli jste mě na kolenou!“

Představení se rozběhlo. Diváci přestali neklidně reptat, ztichli. Listy na stolku nápovědy byly neuspořádané. Disztler se před svou náhlou smrtí křečovitě zachytil stolku a rozházel papíry s textem hry. Ale na tom nezáleželo. Ulmer bral do rukou jeden papír za druhým, a i když hře nerozuměl, cítil při čtení jakési nejasné vzrušení a rezonující patos z okázalých slov, jichž se stal náhodným interpretem. Přestože mu nebylo jasné, o jakých dějích, pocitech a činech hra mluví, zazdalo se mu, že všechna ta mistrovsky poskládaná slova vypovídají výstižným a vyčerpávajícím způsobem o něm, o jeho životě, a při tomto zjištění zvýšil hlas do naléhavosti takřka rušivé. Zde herci měli hovořit, diváci mlčet a nápověda šeptat. Publikum bylo ale spokojené, herci přestali být nervózní. Do tváří se jim vrátila barva, do očí lesk. Hlasy jim zmohutněly, opět byly zvučné. Okázale deklamovali věty, které zaslechli od Ulmera, a prkna jeviště dutě zněla dřevěným zvukem, když herci odcházeli a přicházeli podle pokynů nápovědy.

Zachránil jste představení, řekl Ulmerovi nejstarší herec, představitel Eugena, když vynesli mrtvého Disztlera před divadlo a naložili ho do přistaveného pohřebního auta. Nechtěl byste napovídat napořád? zeptal se. Ulmer

zrudl. Neřekl ani ano, ani ne. Ještě si to musí promyslet. Jako náповěda by vydělal půlku platu kulisáka, ale na to se mohl klidně vysrat. Stejně všechno dával rodičům. Nakrmit ho budou muset v každém případě.

Toho večera byl osvobozen od namáhavého rozebírání kulis. V narychlo otevřené klubovně přijímal gratulace rozjařených herců a s každým si musel připít. Bylo to v Ulmerově životě poprvé, co se stal centrem pozornosti – snad s výjimkou úrazu na vojně. Nevěděl, jak se tvářit. Zestárlé herečky, které stále hrály role osmnáctiletých krásek, protože měly za manžely dramaturgy a režiséry, se na něj usmívaly. Herci ho poplácávali po ramenou a obdivně se o jeho schopnostech vyjadřovali sytými, sametově nepřirozenými hlasy. Ale protože Ulmer stále mlčel, přestali se mu umělci po chvíli věnovat a bavili se mezi sebou. Nikdo ho však nevyháněl a pravidelně mu nalévali, takže tam zůstal, pořád oblečený v montérkách, a poslouchal. Herci a herečky mluvili strojeně a působili, jako by neustále deklamovali nějakou roli. Ulmer je znal nejen z představení, ale mnohem déle z televizních inscenací. Proto se zhrozil nad tím, že všichni v civilu mluví stejně jako v roli. Nemohl se zbavit pocitu, že se ocitl přímo v ději jakési původní televizní hry.

V dobré náladě se Ulmer převlékl do civilu a vydal se domů. Jen tak tak stihl poslední autobus. Cítil hluboké uspokojení a v nitru už byl pevně rozhodnutý o své budoucnosti.

Když se druhého dne s třeshící hlavou svěřil se svými plány rodičům a mezi řečí poznamenal, že finančně trochu klesne, rozpoutalo se peklo. Matka stála u sporáku, lomila rukama a vydávala pronikavý pištivý zvuk, kterým se pokoušela vyjádřit své zoufalství. Otec seděl umíněně za stolem s hlavou v dlaních, otřesený a zničený. Temným prorockým hlasem oznamoval: Nemám syna.